

Kontinuitet og kontrovers i norsk samfunnsforskning

Continuity and controversy in Norwegian social research

Atle H. Haugsgjerd

Redaktør, *Tidsskrift for samfunnsforskning*

atle.haugsgjerd@samfunnsforskning.no

Arnfinn H. Midtbøen

Redaktør, *Tidsskrift for samfunnsforskning*

a.h.midtboen@samfunnsforskning.no

I år er det 60 år siden *Tidsskrift for samfunnsforskning* (*TfS*) ble etablert. Jubileet ble feiret med et spesialnummer (*TfS* nr. 1/2020), der vitenskapshistorikeren Fredrik Thue ga sin versjon av *TfS*' opprinnelse og utvikling (Thue, 2020). I tillegg ble fire sentrale debatter i tidsskriftets lange historie løftet fram i lyset igjen, samtidig som et knippe etablerte samfunnsforskere ble invitert til å reflektere over hvilke utfordringer dagens samfunnsforskning står overfor i tiåret som kommer. Jubileumsutgaven gir således et godt bilde av tidsskriftets opprinnelse og utvikling samt refleksjoner over framtidens utfordringer.

2020 er imidlertid også året for et annet viktig jubileum i norsk samfunnsvitenskap: Institutt for samfunnsforskning (ISF) fyller 70 år. ISF har siden etableringen av *TfS* i 1960 vært tidsskriftets eier og vertsinstitusjon. Som Thue skriver, reflekterte etableringen av *TfS* «en reorientering av instituttets program fra atferdsorientert 'grunnlagsforskning' til empirisk utforskning av det norske samfunnet» (Thue, 2020, s. 12). ISFs historie er likevel noen annet og mer enn dette: ISF var Norges første samfunnsvitenskapelige forskningsinstitutt og har blitt beskrevet som selve «arnestedet» for norsk samfunnsforskning (Lindblad, 2010). Å markere instituttets 70-årsjubileum innebærer derfor på mange måter en feiring av de norske samfunnsvitenskapenes historie, i alle fall i sin institusjonaliserte form.

Dette faghistoriske symposiet kan ses som en oppfølging av jubileumsutgaven. Vi ser nærmere på etableringen og utviklingen av ISF og inviterer til ytterligere refleksjon over begrepene «problemorientert empirisme» og «opposisjonsvitenskap» som beskrivelser av samfunnsvitenskapenes tidlige faser i Norge. Hovedbidraget i symposiet er forfattet av Fredrik Engelstad, som gir sin versjon av ISFs 70 år lange historie. Engelstads kobling til instituttet strekker seg over mer enn fem tiår: som forskningsassistent, stipendiat, forsker, leder av instituttet i drøyt 20 av dem og deretter knyttet til instituttet som forsker i bistilling.

Teksten gir derfor et litt annet inntak til norsk samfunnsvitenskapelig faghistorie enn den man vanligvis leser, forfattet av en av dem som var en del av begivenhetene da de skjedde. Vi tror at teksten vil være av interesse for mange av dem som – i ulike roller – har hatt en befattning med ISF i løpet av instituttets historie. Men vi tror også at dette er en tekst med bredere relevans. Som teksten til Engelstad tydelig får fram, er historien om ISF også en beretning om en ikke ubetydelig del av norsk samfunnsvitenskap.

De to andre bidragene i symposiet er forfattet av Rune Slagstad og Fredrik Thue. I anledning 60-årsjubileet for *TfS* i februar 2020 var Slagstad invitert til å kommentere Thues (2020) artikkel om tidsskriftets etablering og utvikling. I denne artikkelen tok Thue avspark i begrepsparet «opposisjonsvitenskap» og «styringsvitenskap», som Slagstad tidligere (1998) har brukt som karakteristikk av den norske samfunnsforskningen henholdsvis før og etter 1970-årene. Han argumenterer for at selv om Slagstads begrep om «opposisjonsvitenskap» er en treffende beskrivelse av Vilhelm Auberts redaksjonelle programartikkel i *TfS*' første nummer, er det en lite dekkende beskrivelse av flertallet av artiklene som faktisk fylte tidsskriftets spalter i 1960- og 70-årene. Slagstad svarer i sin kommentar – som i dette symposiet trykkes i sin helhet – at «Thues artikkel ville blitt enda bedre om han ikke hadde gått via nedkjempelsen av en stråmann som innledning til lansering av sitt perspektiv, som i det grunnleggende sammenfaller med mitt». I tillegg kritiserer han Thue – så vel som norsk samfunnsforskning i sin helhet – for *kritikkvegring*: De prinsipielle teoretiske kontroversene innad i samfunnsforskningen, for eksempel mellom Dag Østerberg og Gudmund Hernes, ble aldri virkelig utkjempet – og gis heller ikke den plass de fortjener i faghistoriske rekonstruksjoner.

Thues replikk til Slagstads kommentar utgjør symposiets siste del. Her benytter Thue anledningen til å reflektere over samfunnsvitenskapens egenart i lys av andre fagtradisjoner. Med utgangspunkt i Kants refleksjoner om «fakultetenes strid» (1798) stiller han spørsmålet om samfunnsvitenskapene er å forstå som en forlengelse av humaniora, og dermed «fri til å forfølge sine egne, autonome målsettinger», eller snarere utgjør «en vitenskap som er forpliktet på omverdenens praktiske erkjennelsesbehov», i likhet med jussen, medisinen og teologien. I dette spørsmålet ligger det en invitasjon til å reflektere over hvor samfunnsvitenskapen – og dens mange ulike disipliner og tradisjoner – befinner seg på et kontinuum mellom styrings- og opposisjonsvitenskap. Samtidig ligger det her et oppspill til nye, vitenskapsteoretiske diskusjoner – kanskje endog til nytenkning om samfunnsvitenskapens historie i Norge.

Referanser

- Kant, I. [1798] (2005). *Der Streit der Fakultäten*. Herausgegeben von Horst D. Brandt und Piero Giordanetti. Hamburg: Fritz Meiner Verlag.
- Lindblad, S. (2010). *Arnested for norsk samfunnsforskning. Institutt for samfunnsforskning de første tretti årene*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Slagstad, R. (1998). *De nasjonale strateger*. Oslo: Pax Forlag.
- Thue, F. (2020). *TfS 60 år: Den lange kjølen i norsk samfunnsforskning*. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 61(1), 12–29. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2020-01-02>